

Noua limbă de lemn a discursului politic

Cristina CREȚU

Key-words: *stereotype formulae, linguistic violence, nationalism, mass-media*

Alunecarea – căci nu poate fi vorba de o trecere bruscă – de la limba naturală la așa-numita *limbă de lemn* presupune o „șubrezire” a limbii, simultană cu o „rigidizare” a gândirii, desincronizarea constituind primul pas – sau primul „rău necesar” – pentru instalarea unei limbi ideologice. O ideologie traumatică a „înghețat”, timp de cinci decenii, orice formă de gândire limpede și exprimare liberă în contextul social-politic românesc. Denigrarea oricărei tentative de gândire sănătoasă și încercarea de anihilare a rezistenței prin cultură, privațiunile de tot soiul aplicate populației, cenzura asupra mass-media până la excesiva interzicere a unor cuvinte, considerate mai toate aluzive, și închisoarea politică sunt numai câteva „beneficii” generate de comunism.

Din moment ce teroarea a fost instaurată, a fost atrofiată și comunicarea, în înțelesul ei autentic. Nu mai poate fi vorba de un dialog real între doi sau mai mulți participanți la actul de comunicare, ci de un dialog pervertit, ce reflectă strategiile ideologiei. Limba și gândirea nu se mai suprapun, întrucât limba ajunge să reflecte o gândire uniformizată, determinată de o forțată „spălare a creierului” și exteriorizată în clișee și automatisme verbale. Deși limbajul este fundamental *lógos semantikós*, limba de lemn riscă să piardă până și această dimensiune, deoarece expresiile sale lingvistice sunt vide ca semnificație; în spatele lor nu stă o realitate. Nu se mai creează *voces significativae*¹, ci un simulacru de semnificație care periclitează statutul de „animal social” al individului, alteritatea, acea „continuă atribuire a eului” (Coșeriu 1992–1993: 22)². Limba ideologiei comuniste este imuabilă, un artefact, un produs finit – εργον, nu εβέργεια – un refuz al creativității, al creației permanente³. Astfel, vorbirea, ca manifestare a limbii, ca realizare concretă a ei în actul lingvistic, nu mai este o activitate liberă care se desfășoară între membrii unei comunități, permițându-le acestora să selecteze din vastele posibilități ale limbii (ca sistem).

¹ Sfântul Toma, considerat de Coșeriu fondator al sociolingvisticii, distinge între animalul solitar și cel social, prin dimensiunea intersubiectivității.

² Am intenționat, cu riscul de a exagera, să accentuăm vidul de conținut în limba de lemn. Alteritatea este o dimensiune a limbajului concretizată în limbă: a comunica *ceva cuiva*. Ceea ce am dorit să evidențiem este faptul că, ceea ce se transmite (*ceva*) în limba de lemn este un mesaj uniformizat, compus din clișee, iar cel căruia i se transmite (*cuiva*) nu este considerat ca individualitate, ci doar ca propagator, la rândul său, al aceluiași idei.

³ Relevantă în acest sens este ideea de „creație perpetuă” formulată în *Estetica* lui Benedetto Croce (impresiile mereu noi dau naștere unor noi expresii); în această direcție se situează și Ortega y Gasset (limba *se face* și *se desface* în permanență).

Încercarea de plasare a limbajului social politic actual între clișeu și o nouă limbă de lemn, necesită o delimitare a termenilor implicați. O definiție riguroasă a limbii de lemn (sintagma *limbă de lemn* vine din franceză, *langue de bois*) o regăsim la Tatiana Slama-Cazacu:

Limba de lemn este un subsistem al unei limbi, desemnând mai ales elemente lexicale, dar și unități frazeologice, cu caracter de expresii *fixe*, de *clișee* încremenite, cu sens determinat în contextul unei anumite «autorități», în mare măsură utilizate *stereotip-dogmatic* ca exprimare a unei ideologii (sau simulacru de subsisteme ideologice economice, tehnologice, politice, culturale etc., care dețin o putere sau o autoritate), *imitate* dar și *impuse* de puterea politică sau de grupări ori indivizi cu asemenea veleități (chiar dacă, în genere, promotorii sau epigonii sistemului ideologic nu cunosc întotdeauna exact conținutul semantic), apoi difuzate prin *repetare*, prin utilizarea *frecventă*, în diversele mijloace de comunicare în masă, orale sau scrise, anihilându-se astfel gândirea maselor receptoare, care pot deveni supuse unei sugestii colective; intenția reală sau cel puțin efectul obținut sunt în genere de a se impune autoritatea, fie prin secretul ori prestigiul codului deținut, fie prin cunoștințe tehnocrate, împiedicându-se altă modalitate de gândire și, în genere, ascunzându-se, mascându-se adevărata realitate, dacă aceasta nu este favorabilă (Slama Cazacu 2000: 71).

Este o definiție care epuizează fenomenul (cu inexactitatea că nu este vorba de un subsistem al limbii, ci de normă), privindu-l atât din perspectivă lingvistică, sociolingvistică, cât și în contextul ideologiei care l-a promovat⁴. Clișeele sunt, prin urmare, elemente lexicale care sunt parte constitutivă a limbii de lemn. Clișeul, după definiția din MDA, este „o formulă stilistică, expresie banalizată din cauza repetării excesive”. Avem de-a face, așadar, cu un „șablon” lingvistic, cu formule fără consistență care sunt generalizate și ajung să fie preluate inconștient. În schimb, limba de lemn – față de clișeu, care este un element lexical al ei – este promovată conștient, cu intenția de manipulare, de influențare a gândirii și determinare a aderării la o opinie.

Noua *limbă de lemn* ce caracterizează limbajul social-politic actual se îndreaptă mai mult spre „clișeizare”, în sensul că se manifestă tendința de vehiculare până la refuz a unor cuvinte/ expresii al căror conținut nu este întotdeauna sau este rar înțeles; sunt preluate formule goale de conținut, care și-au pierdut, prin repetare, sensul. Acesta este efectul afirmării unei „maniere”, aceea de a vorbi prin termeni considerați a fi „la modă”, în discursul politic, pe de o parte, și în vorbirea obișnuită, prin invazia termenilor străini, pe de altă parte, ambele aspecte dovedind infiltrația de incultură și o lipsă de fond, vehiculare de forme goale. Pe lângă noua *limbă de lemn* reflectată, așadar, în discursul politic și în adoptarea fără reticență de termeni străini, reminiscențe ale vechii *limbi de lemn* răzbat până astăzi prin violența verbală generală și prin discursul naționalist exagerat (revista „România Mare”). Există, totuși, și o revoltă fățișă împotriva acestor manifestări lingvistice „bolnave”, o parodiare a lor, o anti-clișeizare la fel de mediatizată (de exemplu, revista „Academia Cațavencu”). Vom trata, în continuare, toate aceste aspecte, urmărind să delimităm coordonatele lingvistice ale contextului social-politic actual.

⁴ Definiția reunește, în opinia lui Sorin Antohi, modelul lingvistic cu cel ideologic și cu cel culturalist (în studiul introductiv la Thom 1993).

1. Lexicul

După cum menționam anterior, limba de lemn este considerată un fenomen cu multiple particularități, ceea ce face ca descrierea ei să includă mai multe niveluri. Vom urmări, în continuare, particularitățile actualului discurs politic și tangențele cu vechea limbă de lemn, la nivel lexical, sintactic și stilistic; avem în vedere o analiză prin raportare la vechile particularități, împreună cu relevarea reminiscentelor vechii ideologii, infiltrate – fără a fi neapărat conștientizate, deși evidente – în limbajul actual. Categoria lexicului este cel mai bine reprezentată, prin „moștenirea” la scară largă a mecanicității limbii de lemn autentice. Deși limbajul social-politic actual este mai „viu”, nu scapă însă pe deplin de impresia de artificialitate, ce caracterizează textele regimului totalitar, și prin care se dorea „construirea” unei realități paralele.

Maniheismul este la fel de invocat, cu deosebirea că dualitatea *bun-rău* este înlocuită de aceea *vechi-nou*, destinată să opună două realități și să atragă prin inducerea unei stări de spirit. Tonul rămâne polemic iar cuvintele inspiră același militantism. Exemplele de mai jos sunt preluate din publicații românești (ziare și reviste) ce descriu contextul social-politic, cu precădere în anul 2007. Dualitatea *vechi-nou* raportează situația politică actuală la cea imediat anterioară sau chiar dinainte de '89 – „*acum* mai mult decât *înainte*”, după „17 ani de tranziție” (EVZ, 27.04.2007); „clasa politică *actuală*” („Gândul”, 27.04.2007) – sau constată adoptarea nejustificată a unor practici estice în vestul „mai democrat”: „*practicile retrograde răsăritene* sunt importate în inima *Uniunii Europene*” („Gândul”, 28.04.2007). Vechea opoziție *bun-rău* nu este nici ea eliminată pe deplin, împărțind lumea politică în tabere, dar pe aceeași linie a afilierei la idei *vechi* sau *noi*: „Băsescu pentru noi este Ceaușescu doi” („Gândul”, 28.04.2007), „nu știu dacă Băsescu e *bun sau rău* (...) împotriva lui s-au coalizat personaje care în mod cert *sunt rele*”, „trecutul *stalinisto-politruc*”, „personaj pozitiv”, „personaj rezonabil”, „*tranziția dinspre rău spre bine*”, „atâția *răi*” (EVZ, 26.04.2007); „consecvenți în *rele*”, „mai *rău* de-atât nu se poate” (EVZ, 20.04.2007).

O aglomerare de *substantive* sau de grupuri nominale, concomitent cu reducerea verbelor, este, de asemenea, evidentă, ceea ce face ca discursul să se opacizeze și să devină monoton; este, mai ales, cazul infinitivului lung care, utilizat repetat, face ca fraza să piardă din precizia și vehemența pe care i le-ar fi asigurat acțiunea verbului: „*reorientarea spre Occident, reconcilierea cu Regele*” (EVZ, 26.04.2007); „*adoptarea unei atitudini (...) deturnarea voinței*” (JN, 6.04.2007); „*aderarea României*” („Gândul”, 28.04.2007). Totuși, tonul polemic este redobândit atunci când se apelează la militantismul prin cuvinte, respectiv substantive – „*lupta anticorupție*”, „*campanie populistă*”, sintagme repetate obsesiv, dar nu întâmplător, într-un articol din EVZ, 27.04.2007; „*grup de interese*”, „*suveranitatea*” („Gândul”, 27.04.2007); „*mita electorală*” (EVZ, 28.04.2007) – sau prin ampla, și nu mai puțin virulenta enumerare de substantive: „Le-am simțit deseori *lăcomia, aroganța, șarlatania, disprețul, mârlnia sau ticăloșia*” (EVZ, 20.04.2007).

Prin apelul la *adjective* se aplică, în continuare, aceleași etichete pozitive sau negative, cu aceeași vizibilă tendință de favorizare sau „mărire” a unei tabere politice: „*temă generoasă și bine aleasă*”, „*lider justițiar*”, „*argumente raționale*”,

„decizia informată, rațională” (EVZ, 27.04.2007); „politica serioasă”, „electorat obosit” (EVZ, 26.04.2007).

Dacă vechea ideologie înclina spre presărarea discursului cu substantive și adjective, evitând sau diminuând precizia pe care o dădea verbul, actualul limbaj abundă în *verbe* ce arată implicarea și contactul cu realitatea; de aici, nuanțele verbelor abordate: incitarea la acțiune (*atacă, se mobilizează* – EVZ, 27.04.2007), demascarea unor fapte reprobabile („Tăriceanu *nu se mai sfiște...* să siluiască bunul-simț legislativ” – EVZ, 26.04.2007), reproșul („adversarii ... îi *impută* diferite slăbiciuni de caracter” – EVZ, 27.04.2007; „*să înjure* pe corupți, „*a furat* [M. Geoană] din mesajul lui Băsescu” – „Gândul”, 28.04.2007); imprecăția („*să piară* dracii din guvern” – EVZ, 28.04.2007); aprobarea/ adeziunea la o atitudine („președintele *a atacat* oligarhia, asumându-și un mare risc” – „Gândul”, 28.04.2007). Se poate observa că majoritatea verbelor, în exemplele de mai sus, se află la modul indicativ. Există însă, mai ales în discursurile din campaniile electorale, preferința pentru verbele la imperativ, menite, mai întâi, să creeze o tensiune și apoi, ca efect, să inducă o acțiune, un comportament. Această opțiune lingvistică este vizibilă în contextul politic analizat, în preajma campaniei pentru referendum-ul de pe 19 mai 2007, pentru demiterea președintelui Traian Băsescu: în discursul lui Mircea Geoană, președintele PSD, apare repetat imperativul impersonal „trebuie”, susținut prin adverbul afirmativ „da” („*Da*, Parlamentul *trebuie* reformat! *Da*, *trebuie* luptat împotriva corupției! *Da*, *trebuie* o nouă Constituție! *Da*, *trebuie* vot uninominal!”) și întărit, în finalul discursului, prin alt imperativ: „*Spuneți stop Băsescu!*”.

Emfaza, în limbajul social-politic actual, este pusă în lumină prin vastele *arii semantice* la care se apelează, ceea ce înseamnă o benefică nuanțare a vocabularului față de vechea limbă de lemn, dar și accentuarea, prin repetiție, a unei idei/ atitudini, cum ar fi: *corupția (sărăcia, lipsa de perspective, corupție, slăbiciune, control politic* – EVZ, 27.04.2007; *interesele de grup, oligarhie* – în discursul lui Traian Băsescu la mitingul din Piața Constituției, 22.04.2007); *riscul/ amenințarea (victimele, teroarea, în stil mafiot* – EVZ, 26.04.2007; „Angajații sunt *anulați* ca persoane civile” – „Gândul”, 16.02.2007); *disimularea* („Tăriceanu *a pozat* multă vreme *în om bun*”, *să nu mai fie el însuși, pare a fi* – EVZ, 26.04.2007; „[A. Păunescu] *ne-a păcălit* la televizor” – EVZ, 28.04.2007); *determinarea/ siguranța* („*am decis* fără *niciun fel de rezervă*”, „*decizia...* pe care am *sprîjinit-o* și cu care dorim să fim *consecvenți*” – EVZ, 27.04.2007). Și mai uzată este *deprecierea* (cuvinte și sintagme depreciative), menită să diminueze orice „statut”: „*balamucul de la București*”, „Băsescu e doar un *muritor*”, „[M. Geoană] o *caricatură* social-democrată”, „*cocota Hrebenciuc*”, „*biete fantome*” (EVZ, 26.04.2007). Tot aici se integrează și trimiterile livrești cu tentă parodică, amintind în special de personajele lui Caragiale și confirmând actualitatea lor: *marinel, marțafoiul, pristanđalele, vax, Brânzoveneștii* (EVZ, 18.04.2007).

Un caz aparte în cadrul lexicului ce caracterizează discursul politic actual îl reprezintă *abrevierile*, mult mai numeroase decât în vechiul regim. Abrevierile reflectă, în primul rând, denumirea multelor partide politice care activează în contextul actual (PSD, PD, PNL, PRM, UDMR, PC etc.). Acestea sunt însoțite de noi creații lexicale spontane, de genul *pesediștii, peneliștii, peremiștii* etc, apărute ca urmare a abrevierii denumirii partidelor și ale diferitelor instituții și organizații

politice, dar și ca derivare de la aceste abrevieri. Tendința abrevierii cât mai multor cuvinte conduce la vehicularea unor clișee, reproduse mecanic, fără a fi explicate sau descifrate maselor. *Derivarea* este și ea intens valorificată, dacă ne gândim la cuvinte precum verbul *securește*, substantivul *tembelisme* (EVZ, 18.04.2007) sau, o ultimă invenție, *băsescituția* (în „Gândul”, 28.04.2007).

Fenomenul derivării cu prefixe este bine ilustrat prin sporirea productivității unor prefixe: *anti-* (*antidemocrat, antirevoluționar, antidictatorial*), *contra-* (*contracandidat, contrareformă*), *pseudo-* (*pseudoștiință, pseudodemocrat*), *ex-* (*ex-securist, ex-premier*), *post-* (*postrevoluționar, postceaușist*). Aderarea României la Uniunea Europeană a dat productivitate superioară prefixului *euro-* care, pe lângă contextele obișnuite (*euroalegeri, europarlamentar*), apare și forțat (stilistic), cu efect voit (auto)ironic, denunțând doleanța românilor de a fi văzuți într-o lumină „europeană”: este cazul *euromărțișoarelor* – pătrate reprezentând steagul albastru cu douăsprezece stele galbene despre care aflăm, din EVZ, 2.03.2007, că au fost în topul vânzărilor la Timișoara – și, mai ales al *eurostrăchinilor* – nimic altceva decât găvane, copăi și tăvi lucrate în Vâlcea și cerute de țări din Uniunea Europeană (aflăm din „Adevărul”, 2.05.2007), dar care, comandate de europeni și „binecuvântate” cu prefixul *euro-*, își capătă parcă un nou statut. Tot atât de productiv, dar nu doar în sfera politicului, ci în cadru social mai larg, este prefixul *super-* (*supercasă, supermașină, superdistracție, superpetrecere*), un clișeu care se pretează aproape la orice context – cu atât mai mult cu cât prefixul a devenit cuvânt autonom cu semnificație superlativă – fenomen izbitor îndeosebi în vorbirea tinerilor, o „modă” care maschează – sau poate demască – incultura, vehicularea cuvintelor goale, inconsistente, „forme fără fond”.

2. Sintaxa

Câteva particularități sintactice, definiții pentru limbajul social-politic actual, erau cenzurate în vechea limbă a ideologiei comuniste. Poate de aceea, din dorința de a sparge tiparele, au devenit pregnante astăzi și, mai mult, marchează rigiditatea unui alt mod de manifestare lingvistică. O primă particularitate este *prezența deicticelor*, care, în vechea limbă de lemn, fie lipseau, fie erau reduse la opoziția *noi-ei*. Françoise Thom vorbește despre absența deicticelor care dădea un aspect greoi cuvintelor în limba de lemn (Thom 1993: 43), aspect datorat îndeosebi monotoniei provocate de alternarea obsesivă a două pronume personale – pronumele *noi*, la persoana întâi plural, și pronumele *ei*, la persoana a treia plural – evocând clar cele două „blocuri” aflate în permanentă „luptă”, anume comunismul și, respectiv, reacțiunea. Este o separare care se păstrează și în contextul politic actual, între putere și opoziție, cu același ton polemic, dar ea este completată de apelul la celelalte pronume și, deci, de implicarea tuturor persoanelor, ceea ce face ca discursul actual să devină mai vii, mai dinamic, nesfiindu-se să apeleze și să abuzeze uneori de persoana întâi și a doua singular. În categoria deicticelor intră, așadar, persoana deictică (persoana întâi și a doua sunt deictice „prin excelență”), spațiul deictic (reprezentat prin pronume demonstrative și adverbe deictice de loc)

și timpul deictic (reprezentat prin adverbe deictice de timp), toate acestea alcătuind un *câmp indexical*⁵.

În contextul politic actual se utilizează frecvent persoana întâi singular, prin pronumele *eu* sau prin desinența verbelor, intenția fiind afirmarea propriei persoane sau/ și apropierea de publicul receptor: „Un prieten (...) *m*-a surprins cu o întrebare” (EVZ, 26.04.2007); „Nu voi trăda niciodată poporul!”, „Voi face tot ce e bine pentru țară”, „Nu voi abandona poporul român” (din discursul susținut de Traian Băsescu, pe 19 aprilie și redat în EVZ, 20.04.2007). O afirmare aproape violentă a persoanei întâi o regăsim în paginile revistei *România Mare*, aspect la care vom reveni; exemplele abundă aici: „dacă alegerile din 2000 nu erau fraudate (...) iar *eu* deveneam președinte, nu s-ar fi ajuns la aceste proteste, pentru simplul motiv că *eu* și echipa *mea* n-am fi îngăduit”, „*Eu* sunt un om dintr-o bucată și *am* curajul...”, „*mă* felicit că, împreună cu colaboratorii *mei*, am luat decizia să-l ignorăm pe Traian Băsescu” (numărul din 6.04.2007). Pronumele personal de persoana întâi plural, *noi*, este utilizat în discursuri ca plural al autorității: „*Noi* am decis (...) decizia pe care *am* luat-o, în parlament, pe care *am* sprijinit-o și cu care *dorim să fim* consecvenți” (EVZ, 27.04.2007). Pronumele la persoana a doua (personal și de politețe), care nu apărea niciodată în vechea limbă de lemn, este valorificat acum, marcând simpatizarea cu auditorii („*Dumneata*, măicuță Anuța, *dumneata*, taică Vasilică, voi, cetățenii” – EVZ, 20.04.2007) sau acuzele exprimate fățiș („*te* comporti ca un spion în propria *ta* țară” – EVZ, 13.03.2007). După cum menționa Augustin (2003: 37–39), *expresiile complexe*⁶ (verbele la persoana întâi și a doua, care, pe lângă conținutul noțional, exprimă și persoana care vorbește) sunt cele care alcătuiesc discursul, opunându-se *expresiilor simple* (persoana a treia a verbului). Persoana a treia este, de fapt, după Benveniste, „forma non-personală a flexiunii verbale” (Benveniste 2000: 239–244).

În discursul politic actual, se face referire la elementele deictice spațiale și temporale, pentru o delimitare mai exactă a contextului: „*acest* Gușă!...de *joia* *trecută*, cea mai mare realizare politică a sa...” (EVZ, 24.04.2007); „Ceea ce constatăm *în clipa de față* este o ruptură a clasei politice românești de mersul firesc al istoriei” (*Intellectualii, în apărarea lui Băsescu*, 7.02.2007, www.ziare.com). În același scop, *construcțiile pasive și imperative* nu mai încarcă discursul actual, preferându-se numirea/ demascarea persoanelor publice care inițiază o acțiune.

Se păstrează, însă, *modul imperativ* al verbelor, exprimând un îndemn și o mobilizare a populației, cu deosebire în timpul campaniei electorale. Este cazul, menționat mai sus, al discursului lui Mircea Geoană („*Da*, Parlamentul *trebuie* reformat! *Da*, *trebuie* luptat împotriva corupției! *Da*, *trebuie* o nouă Constituție! *Da*, *trebuie* vot uninominal!”, „*Spuneți stop Băsescu!*”). Tot Mircea Geoană este cel care, în alt discurs, difuzat pe canalul TVR 1, pe data de 4 mai 2007, apelează la imperative, cărora le urmează aglomerări de substantive, cu rezonanță de clișeu: „*Să*

⁵ Sintagma, care apare la Karl Bühler, este dezvoltată și de Ch. Fillmore, J. Lyons, etc., în lucrări despre deixis.

⁶ Augustin explică faptul că expresia complexă „semnifică [în același timp] și persoana care vorbește. Prin aceasta, ea este susceptibilă de a fi adevărată sau falsă, căci poate fi atât negată, cât și afirmată”.

redăm onoarea politicii românești!”, „Să reclădim încrederea românilor!”, „Să arătăm că putem să avem în conducere oameni de care să fim mândri că ne reprezintă!”.

Imperativul se combină, de cele mai multe ori, cu *sloganurile și lozincile* scandate, mai variate față de cele ale vechii ideologii, atât de reliefate și parodiate în antiutopii. Exemplele sunt numeroase și în această privință, mai ales în contextul agitației generate de campania pentru suspendarea președintelui Traian Băsescu: „Băsescu cinci minute, Geoană președinte!”, „Marinarul dictator să se-ntoarcă pe vapor!”, „Băsescu pentru noi este Ceaușescu doi!” (mitingul de la Craiova, 27 aprilie 2007); „Parlamentul ne vrea în Congo!”, „Băsescu nu ceda – tinerii sunt de partea ta!”, „Parlamentul României – rușinea Europei!”, „Jos Tăriceanu!”, „Băsescu e cool!”, „Noi am votat, ei au suspendat” (miting în piața Constituției, 22 aprilie 2007).

3. Stilul

Dacă limba de lemn a ideologiei comuniste suferea de lipsa stilului individual și de manifestarea unui stil „colectiv” rigid și impersonal, pus exclusiv în slujba vehiculării unor idei la fel de rigide, destinate să „lezeze” gândirea și să inducă automatisme verbale și de comportament, stilul ce caracterizează discursul politic actual cunoaște variante individuale, renunțând la generalitate și uniformizare. Mai mult decât atât, există tendința de impunere a stilului propriu – ca o confruntare pentru supremație – fiecare politician intenționând să-și mediatizeze propria manieră de discurs. Am remarcat, consultând o gamă largă de reviste și ziare, că o modalitate de cucerire a adeptilor este *tonul patetic*, apelând la afectivitatea și mizând pe sensibilizarea publicului: „campania populistă (...) va miza mult pe *emoții*”, „invocă *nevoia de liniște*” (EVZ, 27.04.2007). Alteori, același ton se vrea un semnal de atenție către cetățean („Ai priceput, *prietene*, de peste mări și țări?” – EVZ, 26.04.2007) sau urmărește ca efect o ripostă din partea receptorului, concomitent cu sancționarea politicului („Dumneata, *măicuță* Anuța, dumneata, *taică* Vasilică, voi, cetățenii acestei națiuni!, „Pe tine, *românule cinstit*, te vor strivi” – EVZ, 20.04.2007; „Ce viteji erau până atunci, *mamițo!* (...) Ce frumos le stătea, *țațo!* (...), Unde pui, *soro*” – EVZ, 18.04.2007).

O altă dominantă a discursului politic actual ar fi tendința de *argumentare* „prin lipsă de argumente”, anume crearea impresiei de credibilitate prin trimiterea la niște argumente insuficient explicitate sau chiar nefondate: „ținând cont de *o seamă de factori*” – premierul Călin Popescu Tăriceanu se referă aici la motivele pentru demiterea președintelui, fără a expune, însă, niciunul – (EVZ, 27.04.2007); „mi-a venit *ceva* în minte, în afara *cătorva* probleme de *o anumită importanță*, dar care mai depind și de alții” (un consilier județean din Vaslui, vorbind de inițiativele sale, în JN, 2.03.2007).

Cea mai solicitată sursă din care se alimentează discursul politic actual este întruchipată de *figurile de stil*, cu deosebire *metafora*; o amprentă stilistică ce constă în „literaturizarea prin apelul la figuri de stil”⁷. Astfel, opoziția, în cazul suspendării președintelui Traian Băsescu, este asociată cu *Răul*, numărul 322 căpătând conotații

⁷ Doamna Andra Vasilescu, coautor al noii ediții a *Gramaticii limbii române*, vorbește – într-un interviu pentru „Jurnalul Național”, din 12 aprilie 2006 – despre transformările dialogului social în societatea românească după 1989.

de-a dreptul malefice; propaganda PSD este ca o *mașină* care „încă nu a ruginit”, popoarele aspiră la „*inima* Uniunii Europene” („Gândul”, 28.04.2007); Adrian Păunescu este acuzat ca fiind un „*vătaf* necinstit” care a strâns „*tribut* de tot felul” sau ironizat, „*bardul* cu pricina” (EVZ, 28.04.2007). În alt articol, metafora demască și acuză, în același timp: Traian Băsescu „vrea să scuture *scena* de *rugină*”, în timp ce împotriva lui s-au coalizat „personaje care sunt *însăși definiția răului*”; Ion Iliescu este „*bântuit* de trecutul lui” și „a patronat *Marele Jaf Național*”, protejând „*mafia* zidită temeinic de *ucenicul* său Adrian Năstase”; Mircea Geoană „s-a înfundat în *mocirla* vorbăriei goale, a *intoxicărilor* de tip Vadim, a *gogoșeriei politice*”; Corneliu Vadim Tudor este „*rătăcitul* național” (EVZ, 26.04.2007). Alte metafore sunt utilizate ca etichetă: „*haiducii* majorității parlamentare”, „*războinicii* de carton” (EVZ, 20.04.2007).

Prin *hiperbolă*, se sancționează – nu fără o evidentă ironie – corupția, comportamentul cameleonice, relele intenții: Adrian Păunescu „a înălțat *ode cosmice* *prea-iubiților* Nicolae și Elena” în „cenaclul *proslăvirii marelui* bărbat și a femeii *legendare*” (EVZ, 28.04.2007); publicul este „înșelat amarnic”, dar se așteaptă de la el să gândească rațional și să spună „NU într-un procent *zdrobitor*” la referendum (EVZ, 20.04.2007); parlamentarii țin „discursuri *fulminante*”, care ar trebui să-l „*paralizeze* de teamă” pe președinte (EVZ, 18.04.2007). Chiar discursul președintelui suspendat este văzut ca o „*deraiere* transmisă pe toate posturile tv” (JN, 6.04.2007), totul devenind un „*marasm* istoric” sau un „*coșmar* istoric” (*Intellectualii, în apărarea lui Băsescu*, 7.02.2007, ziare.com).

Concluzionând, am plasat limbajul social-politic actual între clișeu și o nouă „limbă de lemn”, întrucât trăsăturile sale nu sunt stabile sau ușor identificabile; este un compartiment aflat încă – deși după două decenii de tranziție – în faza tatonărilor, a experimentului lingvistic, a combinației haotice de informații. Nu cred că această dezorientare poate fi acuzată, dată fiind „amortirea” – lingvistică și ideologică – de jumătate de secol, care s-a infiltrat în conștiințe și în reflexele vorbirii, dar nici scuzată, pentru că nu depășește ceea ce ar fi trebuit să fie o perioadă intermediară, de limpezire și înnoire a expresiei (de altfel, o revigorare este încă așteptată în toate compartimentele vieții sociale). Ne-am propus să identificăm particularitățile limbajului social-politic actual, distingând noile tendințe de reminiscențele ideologiei comuniste, care încă invadează discursul, mergând spre o analiză, bazată pe cercetarea atentă a unor ziare („Evenimentul Zilei”, „Jurnalul Național”, „Gândul”, „Adevărul”), care să puncteze trăsăturile acestui limbaj, la nivel lexical, sintactic, stilistic, prin raportare la vechea limbă de lemn.

Bibliografie

Lucrări de referință

- Augustin 2003: Augustin, *De dialectica*, traducere, introducere, note, comentarii și bibliografie de Eugen Munteanu, ediția a II-a, revizuită, București, Editura Humanitas.
- Austin 2005: J.L. Austin, *Cum să faci lucruri cu vorbe*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Benveniste 2000: Emile Benveniste, *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, București, Editura Universitas.

- Cesereanu 2003: Ruxandra Cesereanu, *Imaginarul violent al românilor*, București, Editura Humanitas.
- Coșeriu 1992–1993: Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, Iași.
- Gerstlé 2002: Jacques Gerstlé, *Comunicarea politică*, Iași, Editura Institutul European.
- Pailliart 2002: Isabelle Pailliart (coordonator), *Spațiul public și comunicarea*, Iași, Editura Polirom.
- Pleșu 1996: Andrei Pleșu, *Chipuri și măști ale tranziției*, București, Editura Humanitas.
- Slama Cazacu 2000: Tatiana Slama Cazacu, *Strategeme comunicaționale și manipularea*, Iași, Editura Polirom.
- Slama Cazacu 2005: Tatiana Slama Cazacu, *Cine nu dorește o bună comunicare în limba română?*, în *Deceniul iluziilor spulberate (Memorial în eseuri)*, București, Editura Capitel.
- Thom 1993: Françoise Thom, *Limba de lemn*, București, Editura Humanitas.

Corpus (ziare și reviste)

„Evenimentul Zilei” (EVZ), „Jurnalul Național” (JN), „Gândul” (G), „Adevărul” (A), „România Mare” (RM), „Academia Cațavencu” (AC).

The New *Wooden Language* of Political Discourse

The new *wooden language* that defines the actual political discourse makes use of stereotype formulae as it obsessively repeats some words/ expressions until they become meaningless. This is the inevitable effect of a manner of speaking, that of using “latest fashion terms” in political discourse, on the one hand, and in ordinary speech, on the other hand, both aspects proving a lack of culture and the spreading of bare forms. Apart from this rigid language reflected in the actual political discourse and in the unjustified adoption of foreign words, remains of a *wooden language* can still be identified today in linguistic violence and emphatic nationalist discourse. On the other hand, there is the reverse phenomenon of a rebellious attitude and anti-stereotype position, also sustained by mass-media.

Iași, România